Posudek oponenta na disertační práce Mgr. Alexeje Sevruka

„*Literární suržik: obrysy literární vícejazyčnosti*“

předkládané v roce 2018 na Ústavu východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Mohu s potěšením konstatovat, že předložená disertační práce Alexeje Sevruka představuje zdařilé zpracování zvoleného tématu, a že je na náležité vědecké úrovni. Jak sám autor správně prohlašuje, prací o literárním suržiku není, na rozdíl od suržiku literárního, dosud mnoho a je dobře, že Sevruk ve svém spise oba druhy suržiku důsledně odlišuje. Podobně důsledně rozlišuje suržik od místních dialektů, sociolektů a dalších interferovaných promluv. Oceňuji rovněž, že autor zdůrazňuje často zapomínaný fakt, že v ukrajinských textech 19. století bývají za rusismy (a tím pádem i za „suržikismy“) chybně považovány i ty lexikální jednotky, které jsou ve skutečnosti reliktem dřívějších fází společného jazykového vývoje moderních východoslovanských jazyků.

Značnou část práce tvoří obsáhlý stav bádání jak o suržiku jako takovém, tak obecně o literární vícejazyčnosti, což autorovi posloužilo zároveň jako naprosto srozumitelné vymezení vlastní metodické výbavy, takže Sevruk pro své bádání nemusel vyvíjet speciální metodický aparát a bohatě mu postačilo aplikovat na předmět svého zájmu ten stávající. V závěrečné analytické části pak tyto metody důsledně (a správně) aplikuje, čímž mu vychází především funkční typologie užití suržiku ve vybraných literárních dílech. V tomto ohledu je možné také konstatovat, že je Sevrukova práce velmi aktuální, neboť analyzovaná literární díla jsou vybrána z množiny nejnovější ukrajinské produkce z oblasti umělecké prózy (Jurij Andruchovyč, Oleksandr Irvanec, Taňa Maljarčuková, Jevhenija Kononenková, Vararij Ševčuk, Bohdan Žoldak, Mychajlo Brynych, Serhij Žadan). Je rovněž znát, že v analytické části autor prokazuje dovednosti vnímavého čtenáře schopného kritického nadhledu i renomé dobrého znalce ukrajinského jazyka v mnoha jeho stylistických (tedy i nekodifikovaných) odstínech.

V práci jsem však nalezl také ojedinělé momenty, které jsou z mého pohledu přinejmenším diskutabilní. Ve vědeckém textu z oblasti filologie poněkud překvapí, že autor zachází se slovem „pojem“ jako by bylo synonymní ke slovům „výraz“, „slovo“, „označení“ apod. (viz zejména podkapitolu 1.1.3 *Příliš široké užití pojmu suržik*). „Pojem“ ve skutečnosti poukazuje na myšlenkovou představu, tedy na jev jako takový, a nikoliv na materiální jazykové označení daného jevu. Ač v běžné řeči bývá slovo „pojem“ skutečně používáno tak, jak s ním zachází autor, jde o použití chybné a v odborném filologickém textu je nezbytné chápat výraz „pojem“ jako slovo poukazující k *signifié*, a nikoliv k *signifiant*.

Jako drobnou výhradu lze uvést upozornění na zavádějící tvrzení v poznámce pod čarou č. 274 na s. 102: „*Jak známo, vokativ byl z ukrajinské gramatiky během sovětského období odstraněn. Oslovovalo se, podobně jako v ruštině, nominativem. Byl to jeden ze zásahů do ukrajinské gramatiky, který měl přiblížit ukrajinskou jazykovou normu k ruštině*“. Onen normativní zásah do ukrajinské gramatiky však nespočíval v tom, že by byl vokativ odstraněn. Vokativ sice pozbyl výsadu samostatného pádu (pádový systém ukrajinštiny byl tedy od tohoto momentu shodný s ruštinou) a v gramatikách se uváděl jako „zvolací forma“ (кличнa форма), nicméně součástí systému ukrajinského spisovného jazyka byl i nadále (viz např. Жовтобрюх, М. А. – Кулик, Б. М.: *Курс сучасної української літературної мови. Ч. І,* Радянська школа, Київ [3]1955). Změna tedy byla pouze nomenklaturní, a nikoliv vnitřně gramatická.

Dále si dovoluji poopravit tvrzení na s. 26, že byl *Slovník ukrajinského jazyka* Boryse Hrinčenka naposledy vydán v roce 1958 vydavatelstvím Akademie věd USSR. Ve skutečnosti poslední vydání tohoto díla uskutečnilo roku 1997 vydavatelství „Довіра“.

I přes uvedené připomínky mohu shrnout, že výklad předložené disertační práce je srozumitelný, její text je psán kultivovaným jazykem s odbornou stylistikou, je přehledně formálně členěn a autorovi se daří naplnit vytčené cíle. Práce je opřena o relevantní odbornou literaturu a její autor prokazuje schopnost práce s ní i dovednost formulovat vlastní myšlenkové závěry.

Dle mého názoru tedy předložená disertační práce **splňuje** požadavky kladené na disertační práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako **prospěl.**

V rámci dotazu k rozpravě u obhajoby bych rád rozvedl téma, které je v práci jen naznačeno, a u něhož mě zajímá názor dotčeného doktoranda coby renomovaného překladatele ukrajinské umělecké prózy do češtiny:
V práci jsou analyzována díla, v nichž nacházíme rozdílné funkční určení vícejazyčnosti. Jaké jazykové prostředky má k dispozici případný překladatel těchto děl do češtiny, aby cílový text neochudil o tuto jednu z důležitých výrazových a mnohdy i sémantických složek textu zdrojového?

V Brně, 27. 5. 2018

PhDr. Petr Kalina, Ph.D.
Ústav slavistiky FF MU